

שמעתא עמיקתא

גליון רע"ח - פרשת כי תבוא - תשע"ז - קהילת הניכי הישיבות, רמות ב' ס

הלכות מצויות לראש השנה (א) ס

חודש אלול ס סליחות

התחלת אמירת הסליחות

מנהג בני ספרד לקום באשמורת לומר סליחות ותחנונים מרי"ח אלול ואילך עד יום הכפורים. (ש"י"ע רס"י תקפ"א). אבל ברי"ח גופא אין אומרים סליחות ותחנונים (וכן הנהגים לומר תהלים כל אלול עם תחנונים (יה"ר כו') אין להתחיל ברי"ח). (מ"ב ס"ק א'. ועי' בס"ק ג'). ומנהג בני אשכנז לומר סליחות מיום ראשון של השבוע שחל בו ר"ה, ואם חל ראש השנה ביום שני או ביום שלישי, מתחילין מיום א' של השבוע שלפניו. (רמ"א שם).

זמן אמירתם

הזמן המובחר לאמירת הסליחות באשמורת בסוף הלילה קודם עלות השחר. (ולענין יום ראשון של הסליחות, עי' להלן). (עי' בשו"ע שם), במ"א (ס"ק א'), במטה אפרים (ס"י תקפ"א אות י"א) ובמ"ב (שם בהקדמה). ומ"מ אם נתאחר לומר עד אחר שיאיר היום לא יבטל אמירת הסליחות, לפי שימים אלו הם ימי רצון ואף לאחר עלות השחר הוא עת רצון. ואפילו בעלי תורה יקפידו לאומרם אפילו אם איחרו לאחר עמוד השחר. (אלף המגן שם ס"ק כד). עיי"ש שכתב שמהו"ע בטיע' א' מביאר שכ"ז הוא עת רצון. ושכ"ז ט"ו משמע שאף לאחר ע"ה יאמר סליחות. ועכשיו בהרבה מקומות אומרים סליחות בעוד שכבר היום גדול. (ערוה"ש ס"י תקפ"א אות ז'). והמקילים בזה עכ"פ ישתדלו לקום יותר מוקדם מהרגיל ע"מ לומר הסליחות. (תשובות והנהגות ח"ד סי' קל"ד ע"פ משמעות השו"ע, עיי"ש).

זמן אמירתם ביום הראשון

ביום הראשון משכימין קצת יותר, על מנת לומר הפזמון "בזעקתם בעוד לילה" וכן "רצה עתירתם בעמדם בלילות". (מט"א שם). ואם לא יוכל לאומרם קודם עלות השחר יאמר אותם במוצ"ש אחר חצות הלילה. (עי' בהלכ"ש שם יג"ל) בשם הגרש"י זצ"ל. ובמקומות שאומרים סליחות בעוד היום גדול ידגלו תיבות אלו, משום שנמצא דובר שקרים. (ערוה"ש שם אות ז') ואף למטה (שם ס"ק יג'). ובתחילת הפזמון במקום "מוצאי מנוחה קדמנך", י"א שיאמר "קדמנך" במקום "קדמנך". (הגרש"י זצ"ל (אשרי האיש פי"ג אות יח)). וי"א שא"צ לשנות. (הגר"ח"ק שליט"א (באר ישראל עמי כד) כי יום א' נחשב כמוצ"ש). ואם התחילו בעוד לילה לכל הדעות יוכל לומר פזמונים אלו ללא שינוי. (אלף למטה שם ס"ק יג').

בליזה קודם חצות

אין לומר סליחות קודם חצות הלילה. (מ"ב ס"י תקס"ה ס"ק יג'). אלא שיש מקומות שהקילו בזה מתחלת אשמורה השניה (עי' בסמוך חישוב המשמרות). עי' בהלכ"ש (רי"ה פי"א הגה 9) בשם הגרש"י זצ"ל שנהגו רבים בפולין. ועי' במטה אפרים (ס"י תקפ"א אות כ'). ובאופן שא"א מחצות ואילך (כגון שיראים ללכת בשעה מאוחרת בליזה) ויתבטלו הצבור מסליחות, יש להתיר בגדר הוראת שעה (מחמת שלא יהיה לצבור שום התעוררות לתשובה ללא אמירת סליחות), ואם אפשר יכוונו בשליש הלילה שאז המשמרות משתנות והתפלה רצויה (וצריך לחלק הלילה מצה"כ עד עלות השחר לג' חלקים). (אג"מ (אוי"ח ח"ב סי' קה ד"ה אד').

אמירת אשרי לפני חצות הלילה

י"א דאין להקפיד להמתין לזמן חצות אלא לענין אמירת י"ג מדות, אבל אשרי וכו' ופסוקים "לך ד' הצדקה" ו"ישועה תפלה" וכו' מותר לאומרם אף לפני חצות. (הגרש"י זצ"ל (הלכ"ש פי"א הגה ד)). ויש מחמירים אף בזה. (הגרש"י זצ"ל (אשרי האיש ח"ב פי"ג אות ז)).
אם בידו לומר סליחות אחר נץ החמה או בלילה לאחר חצות, מוטב לאומרם בבוקר. (הגרש"י זצ"ל (אשרי ישראל פמ"ה הגה יב)). ועי' בהלכ"ש (פי"א הגה 6)). ויש מי שאומר שעדיף לאומרם אחר חצות לילה. (הגר"ח"ק שליט"א (אשרי ישראל פמ"ה הגה יב)).

ברכות התורה לפני סליחות

יש לברך בה"ת לפני הסליחות. (מ"ב ס"י מו ס"ק כז). ועיי"ש בשו"ע וברמ"א (סעי' מו) שיש מקילים בזה כיון שהרי רק תחנונים.
ברכה על נט"י קודם סליחות
כשקם אפילו קודם אור היום, ניתן לברך על נט"י של בוקר בביתו מיד בקומו ושוב אין לברך ענט"י בבח"כ. כמו כן יוכל שלא לברך בעת קומו, אלא אחר גמר הסליחות יבדוק עצמו לנקביו או יטיל מים וישפספ ואז יברך ענט"י ואשר יצר ותתפלל. (מ"ב ס"י ו ס"ק י"א). והעצה השניה עדיפה טפי. (מ"ב שם ס"ק טו). וטוב להסמך אלקי נשמה לברכת אשר יצר. (מ"ב שם ס"ק יב).

נט"י בשמוע עלות השחר

כשמגיע זמן עלות השחר באמצע הסליחות, א"צ להפסיק ולטול ידיים שנית מיד, אלא גומרים הסליחות ואח"כ נוטלים ידיים (ללא ברכה, אם בירך מקודם, ואם לא בירך מקודם יעשה צרכיו, יטול ידיו ואז יברך). (הגרש"י זצ"ל (שם אות ו)). ומ"ב (י"ד ס"ק לג'). וכמו"כ מותר ללכת אז יותר מדי' אמות, וא"צ לדקדק שלא לגעת בעינים וכו'. (הגרש"י זצ"ל (שם)).

אמירת סליחות בצבור ובבית הכנסת

לכתחלה יש לומר סליחות בצבור ובבית הכנסת. (עי' באג"מ (ח"ב סי' קה)).
נפילת אפים, בליזה
כשאומרים סליחות בליזה המנהג לומר גם נפילת אפים. (הגרש"י זצ"ל (שם פי"א אות ב)).

אמירת י"ג מדות בשתפלל ביהדות

האומר סליחות ביחידות, בסליחה שזכר י"ג מדות ידגל אותן תיבות. (מ"ב ס"ק ד). ומ"מ יוכל לאומרן בניגון ובטעמים כקורא בתורה. (שו"ע (ס"י תקס"ה סעי' ה) ומ"ב ס"ק יג-כ). וכמו כן רשאי לאומרן בניגון שהוא רגיל בו בתלמודו, כי העיקר הוא שלא יראה שאומרן דרך תפלה. (אג"מ (יו"ד ח"ב סי' כ"א)).

אמירת "מהו ומטי" בשתפלל ביחידות

הבקשות שהן בלשון תרגום כגון מחי ומסי וכו' ומרן די בשמיא וכו', לא יאמרם כשאין שם מנגן עשרה. (מ"ב ס"ק ז'). ומ"מ כל זמן שיש בתוך ה' המתפללים עדיין אומרים אותן, מותר ודאי לאומרם. ואף אם כבר גמרו, כל עוד שלא גמרו הסליחות שלאחריהן עד הקדיש, אפשר להקל לאומרן. (הגרש"י זצ"ל (שם אות ז) והגר"ח"ק שליט"א (אשרי ישראל פמ"ה הגה נח)).

מתפלל במתינות (והצבור הגיע לאמירת י"ג מדות)

מי שמתפלל במתינות ואינו מספיק לגמור כל פרק בסליחות עם הציבור, יפסיק באמצע הפרק לומר י"ג מדות עם הציבור, ואח"כ ימשיך מהמקום שהפסיק. (הגרש"י זצ"ל (שלימי מועד עמי כד) והגרש"י זצ"ל (אשרי האיש ח"ב פי"ג אות י)). ואפילו אם נמצא באמצע וידוי יפסיק ע"מ לומר י"ג מדות עם הצבור. (שבת הלוי ח"ב רס"י יב וחי"ט סי' כד אות ב).

להמנע מלאומרם משום ביטול תורה

אפילו מי שחשקה נפשו בתורה והוא מתמיד בלמוד מאוד לא יפרוש מהצבור בעת אמירת הסליחות. (מטה אפרים שם סוף אות י"א) ומ"ב (ס"י תרי"ט ס"ק טו).
הרגיל לומר תיקון חצות

מי שנוהג לעשות תיקון חצות בכל השנה, יאמר תיקון חצות כמנהגו ואח"כ יאמר סליחות עם הצבור, ואף באופן שמחמת זה יצטרך לאומרם ביחידות יעשה כן. (מטה אפרים שם סוף אות י"א) ושערי תשובה (ס"י תקפ"א ס"ק א').

אמירתם בעמידה

טוב לעמוד כשאומרים סליחות. ואם קשה לו לעמוד, יעמוד עכ"פ באמירת "א-ל מלך יושב" וי"ג מדות. (א"ר (ס"י תקפ"א ס"ק ט) ומט"א אות יח). ובשעת הודיו גם יש לעמוד. (עי' במ"ב ס"י תר"ו ס"ק י). וכמו כן טוב שישחה בוידוי כמו במודים. (שעה"צ אות ו').

כשתחילין סליחות אומרים או"א חוץ מסליחה המתחלת בשם אחד משמותיו של הקב"ה. כשאומר "ויקרא בשם ד"י" יש להפסיק מעט בין בשם ובין ד'. (מ"ב ס"ק ד). אף מי שקם לאחר חצות יאמר תיבות "ישחר קמתי" שבפיוט שבסליחות, ובתנאי שקם מוקדם מהרגיל. (הגרש"י זצ"ל (הלכ"ש פי"א אות ג והגה 5)). והפיוטים שמוזכר בהם כבי דומעה, כגון יה"ר מלפניך כו' שתשים דמעותינו כו"י נהגו לאומרם אף אם אינו בוכה ויכוין לדמעות הצבור או דמעות כלל ישראל. (הגרש"י זצ"ל (שם הגה ה)). וטוב לעשות קול בכל. (הגרש"י זצ"ל (שם) ועי' ברכ"י (יו"ד סי' שצ"ד שו"י"ב אות ג)).

אמירת הפסוקים שלפני הפיוטים

הפיוטים נתקנו על הפסוקים שאומרים לפניהם. ועי"כ יש להקפיד לאומרם בנחת. (מחצ"ש (רס"י סח), והמדלגם הפסוד העיקר. (הגרש"י זצ"ל (אשרי האיש פי"ג אות י"א)).
עברת ס"ת כדי שיהיה בארון קודש בשעת הסליחות
י"א שמותר להעביר ס"ת לחדר שמתפלל בו סליחות כדי שיהיה שם בשעה שפותחים את הארון קודש "לשמע קולנו" וי"אבינו מלכנו" מחמת שהוא לצורך כבוד התפלה. (הגר"ח"ק והגר"ח"ק שליט"א (קונטרס מ"ס חיים 44)).

אמירת אינו שלש פעמים

אומרים בכל יום שלשה פעמים וידוי קודם עלות השחר, מלבד ערב יום כפור שאין אומרים אותו אלא פעם אחת. (רמ"א (ס"י תר"ס סעי' א)). והמנהג הפשוט לאומרו בכל ימי הסליחות רק פעם א'. (עי' במעשה רב (אות רב) והארי"ז (הובא בבאר היטב ס"י תר"ב ס"ק ב)). ואומרים עד האשמנו השני ומשם מדלגים עד "משח צדקך". (הגר"ח"ק זצ"ל (ארחות רבנו ח"ב עמי קסח)).
"מכניסי רחמים"
יש הנמנעים מלומר פזמון "מכניסי רחמים". (עי' בדת תורה (ס"י תקפ"א), בארחות רבנו (ח"ב עמי קסח) ובהלכ"ש (מועדים פי"א הגה 17)).

אמירת קדיש לאחר הסליחות

לאחר הסליחות אומרים קדיש תקבל. (מ"ב ס"י תקפ"א ס"ק ד).
כשאין מנין בתחלת אמירת הסליחות או בסופם
אם אין מנין בעת אמירת אשרי, יאמר סליחות וכשיבוא מנין יאמרו קדיש באמצע סליחות, ויאמרו אח"כ ג' פסוקים כשיש מנין. ואם היה מנין בתחלת אמירת הסליחות ולבסוף יצאו מקצתן מ"מ אומר קדיש אחר הסליחות. (מ"ב ס"ק ד). אך י"ג מדות לא יאמרו. (הגר"ח"ק שליט"א (אשרי ישראל פמ"ה הגה נה)).

כשיש חתן או בעלי ברית

יש אומרים שכשיש חתן או בעל ברית לא אומרים סדר נפילת אפים שבסוף סדר הסליחות. וכמו כן מקצרים הסליחות, ועי"כ מסיימים ב"כי לה' אלקינו הרחמים והשלחות". (הגרש"י זצ"ל (שם אות ה)). אלא שאין מדלגים אלא כשהתחילו אחר עלות השחר, אבל אם התחילו הסליחות קודם עלות השחר אין מדלגים. (הגרש"י זצ"ל (שם אות ה)). וי"א שהדבר תלוי האם התחילו לפני או אחרי נץ החמה. (הגרש"י זצ"ל (אשרי האיש שם פי"ג אות יט)). וי"א שבכל אופן יאמרו תחנון שבסליחות (אע"פ שיש חתן או בעלי ברית). (שבת הלוי ח"ד סי' נד אות ה). והמנהג בהרבה מקומות לדלו.

השתתפות אבל באמירת הסליחות

אבל אסור לו לצאת מביתו כדי ליכנס לבה"כ לשמוע הסליחות, מלבד בער"ה שמרבים בסליחות. (רמ"א (שם סעי' א)). ועי' באג"מ (אוי"ח ח"ב סי' קה) בטעם הדבר. וה"ה בעיוה"כ במקום שמרבים בסליחות. (מ"ב ס"ק ח).
אמירת סליחות בבית האבל אומרם
כשמתפלל בבית האבל אומרם כל סדר הסליחות, וגם האבל אומר עמהם. (מט"א ס"י תקפ"א אות כב) והמרי"א (ס"י שג). ועי' בקצות השלחן (ס"י כד ס"ק חח). אולם לא אומרים שם וידוי ותחנון. (הגרש"י זצ"ל (הלכות והנהגות עמי 3)).

דיני השי"ץ

הראוי להיות שי"ץ

לסליחות ולמינים נוראים יש לדקדק אחר שי"ץ היותר הגון והיותר גדול בתורה ומעשים שאפשר למצוא. ושיהא בן שלשים שנים, גם שיהא נשוי. מיהו כל ישראל כשרים הם, רק שיהיה מרוצה לקהל, אבל אם מתפלל בחזקה, אין עונין אחריו אמן. (רמ"א (שם סעי' א)). אם רואה שיש מחלוקת בשביל התפלה לא יתפלל אע"פ שיתפלל מי שאינו הגון. (מ"ב ס"ק י"א). ואם זדמן לו שנים, אחד שהוא בן תורה וירא חטא ואין לו אלו הפרטים, והשני הוא איש פשוט והוא נשוי ויותר מבן ל' הבן תורה קודם. (מ"ב ס"ק יג'). ואם אי בן ל' אבל אינו נשוי, והשני נשוי אבל אינו בן ל', הנשוי קודם. (שבת הלוי ח"ה סי' סו אות ב).

אבל להיות שי"ץ

אבל תוך י"ג חודש על אביו ואמו [או תוך שלשים על שאר קרובים], מותר לו לעבור לפני התיבה בימי הסליחות אפילו בער"ה ועשיית. (מ"ב ס"י תקפ"א ס"ק ד). אבל תוך שבעה ימי אבלות אינו יכול להיות שי"ץ. (מטה אפרים (ס"י תקפ"א אות כג)).

שׂיץ בעטיפת הטלית

השׂיץ מתעטף בטלית בשעה שאומרים י״ג מדות אף שהוא קודם אור היום, אבל אז אינו מברך עליה כיון שיש מח' האם יכייבם בציצית בלילה. ויש אומרים שבאופן זה יקח טלית של חברו ויכוין שנוטלה אליו לקנותה דבזה לכוי"ע בליל מברך כיון שפטור מציציות. [מ״ב ס״ק ח.]. ומי״מ אם אין לו אלא טלית שלו, מתעטף בה אלו ברכה, וכשיאור היום ימשמש בציציותיו ויברך. [שע״ח אות ה.]. וכשמתעטף יכול לכסות בה ראשו. [כן משמע מסתמנת המי״ב הגי״ל. דלא חשערי אפרים (שע״י אות ח). וכן פסק הגרשו״א זצ״ל (הליכ״ש פ״א אות א)]. ובסליחות שעושים בלילה אין צריך להחמיר ויכול לקחת ט״ג של הקהל אף לכתחלה.

[הגרשו״א זצ״ל (הליכ״ש פ״א הגה ב). עי״ש טעמו].

לעבור לפני התיבה כל היום

יש מקומות שנוהגים שהשׂיץ שמתפלל בסליחות מתפלל כל היום (שהמתחיל במצה אומרים לו גמור). [רמ״א (שם סעי' א)]. והיינו בתפלת שחרית ומנחה. וי״א דאף ערבית שלפניו. אבל הערבית של היום שלאחריו אין שייך לו. [מ״ב ס״ק יד.]. וי״א דמטעם הגי״ל הוא קודם לאבל, למהל ולאייצ (תפלה תליא ברצון הקהל). וי״א דיארצייט יש לו להתפלל אם הוא מתענה ומן למנצח ואילך יש להניח להתפלל אף לאבל. [מ״ב ס״ק יד.].

ולמעשה יש נוהגים שנותנים לאבל ולארצייט להתפלל. [מט״י (סי' תקפא אות לא)]. ומי״מ נהוג בכמה מקומות לזהר בכך ביום א' וסליחות, ערב ר"ה ויום שישי אמירת י״ג מדות, שבעל תפלה הוא מיוחד, וכמוי"כ הם ימים מיוחדים, ואף שיש אבל דוחין אותו. אבל בשאר ימים שאין בוחרים שׂיץ מיוחד לומר הסליחות, אין דוחין האבל או ארציית מחזקתו ומתפלל גם אז. ויש נוהגין שכל ימי הסליחות אין האבל מתפלל, רק מי שאומר סליחות. [תשובות והנהגות ח״א סי' קטו]. וכל א' ינהג כמנהג מקומו. [אלף המגן ס״ק סד].]

שאר הוספות בתפלה

אמירת 'לדוד ה' אורי'

מנהג בני אשכנז לומר מר״ח אלול עד יוה״כ מזמור לדוד ד' אורי וכו' והמנהג הפשוט בחו״ל לאומרו עד אחר שמיני עצרת. [מ״ב (שם ס״ק ב)]. ובאר״י עד הושענה רבה. [שבט הלוי ח״י סי' פג]. ואומרים אחריו קדיש. ויש לאומרו בכל יום אחר גמר התפלה. [מ״ב (שם ס״ק ב)].

ביאזה תפלות

יש נוהגים לאומרו אחר שחרית ואחר מעריב. [מ״ב (שם ס״ק ב)]. ויש נוהגים לאומרו אחר שחרית ואחר מנחה. [עני' בלוח אר״י (תשרי) ובהליכ״ש פ״א הגה 3]. והנהוג לאומרו במנחה ומתפלל מעריב בצבור האומר אחר מעריב, דעת הגרשו״א זצ״ל (באר ישראל עמ' יח) שאי"צ לחזור לאומרו. דעת הגרשו״א זצ״ל (הליכ״ש פ״א הגה א) דיש לחזור לאומרו]. והנהוגים לאומרו במעריב יאמרו ברכו שבסיום התפלה אחרל מזמור זה. [נהו״א (ארחות רבנו ח״א עמ' ק אות ב)].

ביום שישי בו מוסף

ביום שישי בו מוסף יאמרוהו אחר גמר תפלת שחרית קודם אין כמוך, ובמקומות שאומרים אותו אחר גמר התפלה, ברי״ח יש להקדים מזמור ברכי נפשי. וכן במקומות שאומרים אותו אחר תפלת שחרית ונוהגין גי"כ לומר שיר של יום אחר תפלת שחרית, יש להקדים השיר של יום כיון שהוא תדיר. [מטה אפרים (שם אות ו) ומ״ב (שם ס״ק ב)]. ועי' בזה באמת ליקקב ס״א)]. אמנם בבית האבל שמהנהג לומר המזמור ״למנצח לבני קרח״, יש להקדים המזמור לדוד ה' כי הוא תדיר. [נחמו עמי פ״א אות ב)].

יש מקומות שלא אומרים אותו בערב. [עני' בלוח אר״י (תשרי) ובהליכ״ש פ״א הגה 3]. ובמקומות שנוהגים לאומרו, יעשו כו כן לפני שיר הכבוד (במקומות שנוהגים לאומרו). והאומרו אחריו יש לו על מה לסמוך. [באר משה ח״ה סי' לו פט]].

אמירת תהילים

יש נוהגין בכל יום של ימי החול מר״ח אלול ואילך אחר התפלה אומרים בצבור עשרה מזמורי תהילים [וביה״ר שלפני אמירתו יש לדלג תיבות בהם שבעים שנה], וכיון שאין אומרים ספר שלם י״ל בזכות מזמורי תהלים שקראנו לפניך וכו'. ואחר היהי״ר אומרים קדיש. ואם אין עשרה אחרת אמירת תהלים וממתינין על אחד שישלים המנין, יש לשיר מזמור אחד ויאמרוהו אף שישלמו עשרה ויאמר קדיש. ובימי התשובה שבין רי"ה ליוה״כ אומרים יותר מעשרה מזמורים כדי לגמור התהלים פעם שלישית קודם יוה״כ.

[מ״ב ס״ק א].]

תקיעת שופר

מנהג בני אשכנז לתקוע בשופר אחר תפלת שחרית (ויש תוקעים גם בערבית) מראש חדש ואילך. [רמ״א (רס״י תקפא) ומ״ב ס״ק א)]. יש מתחילין מיום ראשון דר״ח ויש מתחילין מיום שני דר״ח. [מ״ב (שם ס״ק א)]. ועי' להלן לענין תקיעת שופר בערב רי"ה.

תקיעת שופר למי שלא התפלל בצבור

חשוב התקיעות בחודש אלול הוא רק בצבור, אבל יחיד שמתפלל בביתו אי"צ לתקוע. [צ״ח (ח״יב ס״י מח)].

עומד באמצע שמו"ע ושומע תקיעות

העומד באמצע תפלת שמונה עשרה אינו מפסיק עי"מ לשמוע תקיעת שופר. [כי אין חיוב על היחיד לשמוע כג״ל. ומה שמפנינו נוהגים לתקוע שופר בתפלת י״ח ברי״ה כמבואר במ״ב רס״י תקצ״ב, שאני התם דיאכא חיוב לשמוע. ועי' עוד במ״ב סי' תקפ״ה י״ג. ומי״מ אם רצונו להפסיק כי עי״ז תעורר גם הכוונה נראה דרשאית להפסיק, הדיו כצורך התפלה, ואין בזה משום עוסק במצוה פטור מן המצוה כמבואר במ״ב ס״י ע ס״ק יח]. ועוד דאין זה אלא לזמן מועט, עי' בהליכ״ש (תפלה פ״א אות ד), בארחות רבנו ח״ג עמי רטו] וברבבות אפרים ח״ב סי' קנט) ועי' עוד בשמעתא עמיקתא גליון ע״ט].

ערב ראש השנה

תענית

תענית בערב ראש השנה

נוהגים להתענות בערב רי"ה. [שׂויע (רס״י תקפא סעי' א)]. ואי"צ קבלה ולא השלמה, ואין קורין בו ויחל. [רמ״א (שם) ומ״ב ס״ק טו.]. וי״א שמתענים עד חנות. [בציבור הלכה (סי' תקסב ד״ה עד שיצא) בשם המפ״י. וכי"ש שאילת יב״ץ (ח״ב ס״ק קמז)]. וי״א שנהגו עד ח' או ג' שעות אחר חנות. [יסוד ושורש העבודה (שער המים פ״ה)]. ועכשיו רבים נוהגים להתענות עד זמן מנחה גדולה (ולא עד פלג המנחה), ומתפללים מנחה לפני שאוכלים כדי לומר תפלת ענוו, שאם כבר אינו מתענה אינו יכול לאומרו. [מ״ב (סי' תקסב ס״ק א)]. אמנם השׂיץ אין אומר ענוו בחזרת התפלה. [רמ״א (סי' תקסב סעי' א)].

להתפלל ביחידות עי"מ לומר ענוו ולאכול לאחר מכן

אם אין לו מנין, לא יתפלל ביחידות כדי שיוכל לומר ענוו, אלא יאכל לפני מנחה ואחר כך יתפלל בצבור ללא תפלת ענוו. [אלף למגן (סי' תקפא ס״ק עג) והגרשו״א זצ״ל (אשרי האיש ח״ג פ״ג אות כז)].

במקום סעודת מנחה

אם חל ברית מילה בערב רי"ה, מצוה על בעלי הברית לאכול. והם אבי הבן, הסנדק והמוהל. [רמ״א (שם וסי' תקסח סעי' ב)]. וכן הדין למי שהזמינו בעה״ב. [מ״ב (סי' יט)]. וכן כל שמשתתף בסעודת מנחה או סיום מסכת יכול לאכול ולא להתענות. [מ״ב (סי' תקסב ס״ק טו) טהגריש״א זצ״ל (אשרי האיש ח״ג פ״ג אות כ). וכן הוא בארחות רבינו ח״א ח״ב ובהשלום לסי' ארחות רבינו ח״ג)] ועי״ש (חיד' אות טא) ששים הנהגות לצום אם טועמות אפילו בביתם משאריית של סלים אות סעודת. ועי' בזה ברמ״א (סי' תקסח סעי' ב)].

חולה קצת

חולה קצת פטור מלהתענות, אלא דיש אומרים שעליו לעשות התרת נדרים עי"מ להתיר האכילה. ויש מקילים בזה. [מ״ב (סי' יט)]. ואם אינו מוצא מי שיתיר לו, בשעת הדחק יש להקל בזה. [שע״ח (אותד לג)].

חלש

בזמינו שהדורות חלשים לא נהגו כולם להתענות תענית זו, ומי שחלש אינו מתענה. [הגרשו״א זצ״ל (אשרי האיש מועדים פ״ג אות כז)].

מעזה ואכל

מי שטעה ואכל צריך להשלים התענית. [עני' בשׂויע (רס״י תקסח) ובמ״ב שם וסי' תקמט ס״ק א].]

דיני התפילות ותקיעת שופר

תחנון (בסליחות, בשחרית ובמנחה)

נופלים על פניהם באשמורת בסליחות. [שׂויע (רס״י תקפא סעי' א)], אף אם נמשכו הסליחות עד היום, מפני דרוב פעמים רגילין לסיים קודם עלות השחר, תקנו לנפול אף אם אירע פ״א שמשמיד על היום. [מ״ב (סי' ס״ק ב)]. ויש לנהוג לאומרו אף במנינים שמתחילים לכתחלה הסליחות ביום. [הגרשו״א שליט״א (פמ״ה הגה טח)]. אולם בתפלת שחרית ומנחה אין נופלים על פניהם. [שׂויע (שם)].

תקיעת שופר

אין תוקעין בשופר בער״ה. [שׂויע (סי' תקפא סעי' א)], עי"מ להפסיק בין תקיעות דרשות לתקיעות דחובה [ואף כשחל יום א' של רי"ה בשבת גי"כ אין תוקעין בער״ש]. ומי"מ מותר לתקוע להתלמד, ולכתחלה יעשה כן בחדר סגור. [מ״ב (סי' ס״ק ב)].

מנחה

צריך להזהר להתפלל תפלת מנחה של ערב רי"ה בכוונה גדולה, ומאריכין בה קצת מאחר שהיא תפלה אחרונה של השנה. [מט״א (סי' תקפא אות נו)].

התרת נדרים

בערב רי"ה

נוהגים לעשות התרת נדרים בערב רי"ה כדי להנצל מעונש נדרים. [ח״י״א (כלל קלח אות ח)]. ויש נוהגים לחזור להתיר הנדרים פעם שנית בערב יוה״כ. [מט״א (סי' תקפא סוף אות מט)].

התרה לפני שלשה או עשרה

עושים התרה לפני ג' גדולים. אפילו הם קרובי משפחה. [שׂויע (וי״ד סי' רכח סעי' א)]. נוהגים שהמתירים יושבים והנדר עומד. [שׂויע (שם ס״ק ט)]. ויש נוהגים לעשות התרה זו לפני עשרה אנשים (כיון שאומרים בין בהקיץ בין בחלום, והנודר בחלום צריך יו'). [עני' בדעת תורה (סי' תרטי' על סעי' א)].

לפני נער שלא נתמלא זקנו

המתירים צריכים להיות גדולים שנתמלא זקנם. [רע״א (מי קי סי' עג) מובא בפתי"ש (סי' רכח ס״ק ב). וכי"כ בשו״ת ובחזרת בחיים (סי' כא) שלא סומכים על חזק דרבא בזה. וכן פסק השבט הלוי (חיד' סי' נ דת א)].

בלשון שמבין

צריך כל אדם שיהיה נהר שיבין מה שהוא אומר, ועי"כ מי שאינו מבין לשון הקודש עליו לאומרו בשפה שמבין. [ח״י״א (כלל קלח אות ח)].

דקדוקי לשון

יש המדלגים בנוסח של התרת נדרים ״דיינים מומחים״ (כשעושים כן לפני ג' הדיוטות). [לוח אר״י (חודש אלול) בשם האדר״ת. אולם עי' בלקוטי מהרי״ח (ח״ג סדר עריה עמ' ט) שכתב דאפשר לאומרו דהוא רק דרך כבוד שחשובים עליו כדיינים מומחים]. ויש מדלגים תיבות ״בשם הוי' ברוך הוא״. [לוח אר״י (חודש אלול) בשם האדר״ת]. וי"אפילו נזירות שמשוין. [לוח אר״י (חודש אלול) בשם האדר״ת. וכן הוא בפתי"ש (סי' תרטי' ס״ק א)]. ועי' בבנין ציון (ח״א סי' פא) שכת' ליישב נוסח זה].

עובר אשתו

יש אומרים שאם רוצה האשה לעשות התרת נדרים על ידי בעלה, תמנה אותו שלח וילך בפני ב״ד המתירים ויאמר נוסח התרת נדרים בעדו ובעד אשתו, דהיינו שיאמר בפירוש שנדרנו ונשבנעו אני ואשתי, והב״ד יאמר מותרים לכם וכי בסתם, דכוונתם עליו ועל אשתו. ורק צריך שאשתו תאמר לבעלה מקודם אני מתחרטת על כל נדרים ושבעות ואסורים וקונמות וחרמות והסכמות וקבלות ומנהגים, ואתה תהיה שלוחי ותלך לפני בית דין להתיר לי על כל הנזכר. [רב פעלים (חיד' או״ח סי' לד)].

אולם לא נוהגים שבעל יבקש התרה עבור נדרי אשתו, אלא הנשים סומכות על התרת נדרים של ״כל נדרי״ שאומרים בתחילת יוה״כ. [הגרשו״א (אשי ישראל פמ״ה הגה ע), והליכ״ש פ״א אות ט, הגר״ש ואזנר זצ״ל (מבית לוי גליון ד הל' התרת נדרים הגה ה) והגרניק שליט״א (חוט שני רי"ה)].

עבור כמה אנשים יחד

יש נוהגים שכמה אנשים אומרים יחד סדר התרת נדרים. [הגרשו״א זצ״ל (ימי הרחמים פ״ב הגה טז)]. וי״א שאין לעשות כן אלא בשעת הדחק. [מט״א (שם אות מט)].

מופלא סמוך לאיש

מופלא סמוך לאיש [דהיינו קטן מגיל י״ב שנים וקטנה מגיל י״א שנים] שנדריהם נדר, לא נהגו להתיר להם. [עני' בהליכ״ש (רי״ה פ״א אות י בהגה שם) בשם הגרשו״א זצ״ל.], ואם רוצים שיתירו להם עושים להם התרה. [הגרניק שליט״א (חוט שני רי"ה פ״א הגה א)].

מסירת מודעה

נוהגים בערב רי"ה למסור מודעה לביטול הנדרים. ודי למוסרה לפני אחד ואי"צ ג' אנשים. [הגרשו״א זצ״ל (מבקשי תורה אלול תשנ״ה)]. ומעיקר הדין ניתן לסמוך על מודעה זו לענין קבלת דבר מצוה שלא בלשון נדר והתחייבות, וכן הנהגה טובה שנהג ג' פעמים בלא תנאי. [הגרשו״א זצ״ל (מנחשי קי' סי' צא אות כ והליכ״ש פ״א אות ט) ועוד פוסקים].

התרת קללות, נזיפות ועין הרע

יש נוהגים לקבץ עשרה בני אדם כדי שיתירו להם קללות ונזיפות ויבטלו ממנו עין הרע, ואם אין לו עשרה יעשה כן לפני שלשה. [החיד״א (עבודת הקדש - צפורן שמיר רס״י ב)].

הכנות לראש השנה

כיבוש ותספורת

מכבסין ומספרין בערב רי"ה. [שׂויע (סי' תקפב סעי' ד)]. להראות שאנו בטוחין בחסדו ית' שיוציא לצדק משפטינו. [מ״ב (סי' ס״ח)].

לבוש

לא ילבש ברי"ה בגדים חשובים כבשאר יו״ט דיהא מורא הדין עליו, אלא ילבש בגדים נאים שאינם חשובים כל כך. [מ״ב (סי' ס״ח)].

טבילה

יש נוהגין לטבול בער״ה משום קרי. [רמ״א (סי' תקפב סעי' ד)]. ולא יקדים לטבול עד שעה קודם חצות היום. [מ״ב (סי' ס״ח)].

תשעה קבין

אם אינו יכול לטבול מאיזה טעם, ישפוך על גופו ט' קבין מים. [מ״ב (סי' ס״ק ב)]. ויכול לעשות כן עי"י מקלחת המצויה בבית. [שבט הלוי (ח״א סי' כד) ודברי יציב (ח״ז סי' יט)].

קניית מקום לתפלות מכספי מעשר

דמי חבר או קניית מקום בבהכ״ז מכספי מעשר במקום שאינם מטילים חיוב למתפללים לשלם דמי חבר לבהי"כ, מותר לשלמו ממעשר. אולם עבור מקום בבהכ״ז לימים נוראים. כיון שמי שאינו משלם אינו ראוי לשבת במקום שרצונו לשבת, אי"א לשלם ממעשר. אלא שמחמת שהמחיר הנדרש הוא בעיקר עבור החזקת בית הכנסת, ניתן להוציא עד כשמונים אחוז מהסכום ממעשר כספים (והכל לפי הענין). [שמענו מגדולי ההוראה שליט״א. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון קצ״ג באורך בזה]. ועי' להלן בדיני קרה״ת לעין קניית עליות מכספי מעשר.

אמירת לשנה טובה להכירו

נוהגין שכל אחד אומר לחבירו "לשנה טובה תכתבי". [שו"ע (סי' תקפ"ט סעי' ט)]. ולנקבה יאמר תכתבי ביו"ד. וי"א שיש לומר ג"כ ותחתם. ודעת הגר"א דאין לומר ותחתם. [מ"ב (סי' ק"ה)]. וי"א שנוהגים לברך שתכתב לאלתר לחיים טובים. [נח"י (כלל קלט אות ה)]. ויש מוסיפים "לאלתר לחיים טובים ולשלום". [מן הא"ף (סי' תקפ"ט סעי' מ)].

ויכולין לומר לשנה טובה תכתב כו' עד חצות היום. וי"א דדינים הנ"ל שווים ביום שני. וי"א שביום שני אין אומרים. [מ"ב (סי' כ"ה)].

ברכת שהחינו

בהדלקת נרות

אשה הנוהגת לברך שהחינו בשעת הדלקת הנרות, מברכת ביו"ט ראשון. וביו"ט שני תלבש בגד חדש או תניח פרי חדש ואז תברך שהחינו. [מ"ב (סי' תר"ט סעי' ד)]. ואם אין לה תבדך בכל אופן. [עני' בשו"ע (סי' תר"ט סעי' ג) ומ"ב (סי' ב)].

בקידוש ביו"ט ראשון מברכים ברכת שהחינו. ובקידוש ליל שני, ילבש בגד חדש או יניח פרי חדש ויברך שהחינו, (משום שיי"א שאין אומרים שהחינו דתרווייהו יומי קדושה אחת היא). ואם אין מצוי לו בגד חדש או פרי חדש, עם כל זה יאמר שהחינו. [שו"ע (סי' תר"ט סעי' ג) ומ"ב (סי' ב)]. דעת הגר"ש זצ"ל (מנח"ש ק"י ס"ח) דפירות חדשים שרוצה לאוכלם בליל א' דר"ה אין נכון להניחם לפניו בשעת הקידוש כדי לפטורם מברכת שהחינו שמברך על היו"ט, אלא יברך עליהם ברכת שהחינו בפניו. ועיי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון קכ"ד].

סדר הפעודה

אכילת הסימנים בסעודה

יהא אדם רגיל לאכול בליל ר"ה (ויש נוהגים כן בבי' הלילות של ר"ה), רוביא דהיינו תלתן, כרת, סילקא, תמרי, קרא. וכשיאכל רוביא יאמר: יהי' שירבו זכויותינו. כרתי: יכרתו שונאיו. סלקא: יסתלקו אויבינו. תמרי: יתמו שונאיו. קרא: יקרע גזר דינו ויקראו לפניך זכויותינו. [שו"ע (סי' תקפ"ט סעי' א)].

ויש נוהגין לאכול לפוח מיוחד בשנה, ואומרים: תתחדש עלינו שנה מתוקה. ומברך עליו העץ (אע"פ שאוכלה תוך הסעודה) ופטר הדבש. [רמ"א (שם) ומ"ב (סי' ג)]. ואפי' אם אצלו הדבש עקר דהון, כן עיי' בהלכות קטנות (ח"א סי' סז) ובשמעתא עמיקתא גליון קצ"ה]. ויש אוכלים רמונים ואומרים: שנובה זכויות כרמון. ונוהגין לאכול בשר שמן וכל מיני מתיקה. [רמ"א (שם)]. וכמו שאוכלים ראש כשב (ויו"א של איל, ואם אין לו יקח ראש מבעל חי אחר), לסימן שנהיה לראש ולא לזנב, וזכר לאילו של יצחק. [שו"ע (סי' תקפ"ט סעי' ג) ומ"ב (סי' ג)]. ויש נוהגים לאכול דג לסימן שנפרה ונרבה כדגים ולא יהיה עין הרע שולטת בהם. [פמ"ג (א"א ר"ש הסימן)].

כשרות אמירת יהי רצון

כשאוכל הסימנים ואומר יהי רצון מלפניך כו'. [שו"ע (סי' תקפ"ט סעי' א)]. ואומר בשם השם. [מ"ב (סי' ג)]. ויאמר הבקשה אחר התחלת האכילה, מפני שאסור להפסיק בין ברכה לאכילה. [מ"ב (סי' ד)]. ובדיעבד אם אמר את הבקשה בין הברכה לאכילה אינו הפסק. [נ"ר (סי' ד) והמטה אפרים (אות א)]. ובסימנים שאין מברכים עליהם קודם אכילתם, י"ל הבקשה קודם האכילה. [הגר"ש פרנקא זצ"ל (מקראי קדש ימים נוראים סי' ז)].

סדר הסימנים

יש לברך על התמר, ואם אין לו יברך על הרימון, דהם מין שבעה. ואם רוצה לברך על התפוח קודם כי כך מנהגו, לא יניח על השלחן הפירות מז' המינים, וכשמברך על התפוח יכוון להוציא גם אותם בברכתו. [הגר"ש זצ"ל (שם פ"א אות כז)]. וכן מתבאר מהכה"ח (אות ג)].

ברכה על הסימנים שברכתם אדמה

יש אומרים על השילקא, הכרתי והקרא, אין מברכים עליהם בתוך הסעודה כיון שהם תבשילי. [הגר"ש פרנקא זצ"ל (מקראי קדש ימים נוראים סי' ז אות א)]. וי"א שיש לברך ברכת בורא פרי האדמה על הקרא, שזה ודאי לא בא אצלנו מחמת הסעודה, ולפטור בזה שאר המינים. [הגר"ש זצ"ל (כתב במחזור המפורש לר"ה עמ' 8)]. ויש מסתפקים בדבר, ועל כן סוברים שיש לפטורם בברכה על דבר שבודאי אינו בא מחמת הסעודה. [הגר"ש זצ"ל (אשרי האיש פי"ד אות ח) והגר"ש שלי"א (חוט שני ר"ה עמ' מה)]. ומסתברא כדעה הראשונה.

אכילת דברים המוציאים

יש מנמעים לבלש ב"ה מיני חומץ בארש"ט וכדומה, ועי"כ האוכלים דגים לסימנא שיפיר וירבו כדגים אין ממשלין אותן בחומץ. [מ"ב (סי' תקפ"ט סעי' ד) וסי' תר"ט סעי' ד].

אכילת אגוזים

יש מדקדקים שלא לאכול אגוזים, שאגוז בגימטריא חטא, ועוד שהן מרבים כיחה וניעה ומטבילים התפלה. [רמ"א (סי' תקפ"ט סעי' ג)]. ועיי' עוד טעם בהגהות חת"ס (שם)].

אכילת ענבים

יש מי שאומר דאין לאכול ענבים ב"ה (והטעם ע"פ סוד). [מ"ב (סי' תר"ט סעי' ד) בשם הגר"א]. פרי שלא נגמר

פרי שלא נגמר אינו סימן טוב לאוכלו. [מ"ב (סי' תר"ט סעי' ד) בשם המטי"א].

שאר דינים הנוהגים בראש השנה

שתיית יין – דין שמהה בראש השנה

ראש השנה אף שהוא יום הדין מ"מ מצוה של "ושמחת בחגך" נוהגת גם בו. [מ"ב (סי' תקצ"ו סעי' א)]. ועיי' מש"כ בזה במנחת אשר (מועדים סי' ב)]. ויש אומרים שמ"מ אין מקובל לשתות יין **תשמי"ה**

יש אומרים שנכון למנוע עצמו מתשמי"ה בשני לילות של ר"ה אפי"כ היה ליל טבילה ויחזור ויטבול בשחרית. [מ"ב (סי' תקפ"ט סעי' כז)]. ואף כשאין באפשרותו לחזור ולטבול לא יבטל חיובו. [נח"י (כלל קלט אות ז) וכה"ח (אות פט)].

שונה ביום

יש נוהגים שלא לישון ביום ר"ה. [רמ"א (סי' תקפ"ט סעי' ג)]. וי"א שאחר חצות מותר לישון. [מ"ב (שם סי' ט) בשם האר"י ז"ל]. וכל זה לענין לילך ולהתחיל לישון ביום, אבל מותר להמשיך שינת הלילה עד הבוקר אפילו אחר עמוד השחר. [הגר"ש זצ"ל (שם פ"א אות כז) והגר"ש זצ"ל (אשרי האיש מועדים פי"ד אות א)], והגר"ח שש"א (נר החיים אשאלה קז)]. ומ"מ אם כבר נתעורר משנתו אחר עלות השחר, י"א שיש להיזהר שלא לחזור לישון. [הגר"ש שלי"א (חוט שני ר"ה עמ' 8)].

הצריך לישון

מי שהשיגה ביום נצרכת לו כדי שיוכל לכיון בתפלה כראוי, אין לו להמנע ממנה בימי ר"ה, אלא יישן כדרכו. [הגר"ש זצ"ל (שם פ"א אות כד)], דהא דאמרו דמאן דדמיך בריש שתא דמיך מוליה, זהו דוקא בישן סתם, אבל כנגזר דא לא נאמר דבר זה].

להתענות עד חצי היום

מותר להתענות ב"ה ולהתפלל עד אחר חצות, אע"ג שבשבת ושאר יו"ט הדבר אסור. [מ"ב (סי' תקצ"ו סעי' ב) בשם עטרת זקנים]. ואם ר"ה חל בשבת אין להתענות. [מ"ב (סי' תקפ"ט סעי' ח)].

וי"א שאף ב"ה אין להתענות עד חצות כמו שאר יו"ט. [מעשה רב (מהגר"א סי' רז) ושו"ת התעוררות בתשובה (ח"א סי' רכה)].

טעימה המויעלה שלא להיות מתענה

לדעת המחמירים לעיל שאסור להתענות ב"ה כמו שאר יו"ט, או כשר"ה חל בשבת שאסור לכל הדעות להתענות, אם טועם משהו קודם התפלה אינו נחשב מתענה. [מ"ב (סי' רפ"ט סעי' א)]. ויש מסתפקים אם די בשתיית משקה, או שצריך לאכול דוקא פת בשיעור כביצה. [פמ"ג (סי' קנו"א סעי' ג)]. ולמעשה יש להקל שדי בשתייה בלבד. [הגר"ש זצ"ל (אשרי האיש פי"ד אות טו)]. וכן נהג בעל הקהלות יעקב (ארחות רבנו ח"ב עמ' קפ"א). וכן בא"ף למגן (סי' ב בהגה (שם) מיקל אף על ידי שתיית מים. ובקצות השלחן (סי' ב בה"ש סי' ק"א) כתב שאף אם מויעל משקה יתכן ששתיית מים אינה בכלל טעימה. ועיי' עוד בתשובות הגהות (ח"ב סי' רעז)].

שכח יעלה ויבוא מברכת המזון

שכח לומר יעלה ויבוא בבמה"ז בסעודת ליל ר"ה, חוזר לראש ברכת המזון. [הגר"ש זצ"ל (שם פ"א אות ט)]. ואם שכח בסעודת היום י"א שחוזר וי"א שאינו חוזר. [מ"ב (סי' קפ"ט סעי' ט)]. ולמעשה לא יחזור ויברך אמנם ישתדל לשמוע מאחר. [באר משה (ח"ג סי' לח אות ג)].

וכי"ז לבני שאכלו, אבל לבני ספרד אין לחזור בכל אופן (אף אם שכח בלילה). [כה"ח (שם אותיות כד-כה)].

לבישת קיטל

מנהג לבישת הקיטל (בר"ה ויוה"כ)

יש נוהגים לבלוש קיטל בתפלת שחרית ומוסף של ר"ה. [מטי"א (סי' תקפ"ד אות ג) ומקו"ח (סי' תר"א אות ד)]. וכן יש נוהגים ללבושו ביוה"כ בכל התפלות. [מטי"א (סי' תר"ע י' ד)]. ויש נוהגים לבלוש בגדים לבנים, עי"ש ברמ"א. ועיי' עוד במ"ב שם שגם יש שנוהגות לבלוש בגדים לבנים].

ללבושו בשנה הראשונה שלאחר הנישואין

יש אומרים שאף בשנה הראשונה אחר הנישואין לובשין קיטל. [קצה המטה (סי' תר"ט סעי' ט)]. וי"א שיש שנהגו להמנע בשנה זו. [מהר"ם שיק (או"ח סי' כח)]. ומ"מ אם אחד רוצה ללבושו אף לשיטה השניה אין גוערין בו. [מהר"ם שיק (שם)].

אבל בלבישת הקיטל

אבל בתוך י"ב חודש על אביו או אמו או תוך לו שאר קרובים, רשאי לבלוש קיטל. ומ"מ יש מקומות שנוהגים שאין להאכל לובשו. [מ"ב (סי' תר"ט סעי' ח)].

כניסה לבית הכסא עם קיטל המיוחד לתפלה

אין להיכנס לבית הכסא לעשות צרכיו בעודו לבוש קיטל, משום שהוא מיוחד לתפלה. [מ"ב (סי' כ"א סעי' ד) וסי' תר"ט סעי' ח)]. אולם כדי להטייל מים בלבד מותר. [מ"ב (שם)]. ויש אומרים שלא צורך זה אפילו לבית הכסא קבוע מותר. [מטה אפרים (סי' תר"א אות ג) וכה"ח (שם אות לו)]. ובארחות רבנו (ח"ב עמ' ר"ח) הביא שכן נהג בעל הקהלות יעקב]. ויש אוסרים להכנס לבית הכסא קבוע. [הגר"ש זצ"ל (תפלה כהלכתה פ"ג אות סז הגה קפ"ד)].

ומקום העומד רק להטיל מים אינו בכלל בית הכסא קבוע, ומותר להיכנס לשם עם הקיטל לכל הדעות, אלא אם כן בית הכסא קבוע באותו חדר ללא הפרדה (של צורת הפתח וכדומה).

הלובש את הקיטל אף בליל הסדר או סעודת ראש השנה

הלובש את הקיטל גם בסעודת ראש השנה, רשאי להיכנס עמו לבית הכסא, שבאופן זה שוב לא נחשב לבגד מיוחד לתפלה. אולם אם נהג ללבושו (חוץ מלוורך התפלה) רק בסעודת ליל הסדר, אינו רשאי להכנס בו לבית הכסא כי באופן זה אינו יורד מקדושתו כיון שליל הסדר הוא לילה של מצוה. [הגר"ש זצ"ל (נגי הקדש פ"כ הגה ח)].

התלכלך הקיטל בבית הכסא

מי שנכנס לבוש בקיטל לבית הכסא והתלכלך בצואה שהייתה שם, ואין לו קיטל אחר ללבוש לתפלה, מותר לו לומר לנכרי לכבס את מקום הטיופת משום כבוד הבריות (כגון שגם דרך בני המקום ללבוש קיטל או שהוא ש"ץ). [כה"ח (סי' תריג אות נח) בשם השו"מ (מ' רבי ח"ב סי' פז)]. אלא דעיי' במ"ב (סי' ש"ב סעי' לו) ושעה"צ אות מד) שמשמע דדוקא מלאכה דרבנן מותרת עיי' נכרי במקום דלא, שהרי כתב להתיר לשפוף בטיט יבש שעל בגדו עיי' עכו"ם מפני כביה, כי הוא "שבות דשבות". אולם אפשר כה"ב דדוקא קאמר דהרי המ"ב (סי' ש"ב שעה"צ אות יב) גופא טהה להתיר מלאכה דאין בשינוי אפילו עיי' ישראל מפני כבוד הבריות, אע"פ שחמירא מאמירה לנכרי (עיי' בחזו"א סי' נ"ו ססי"ד ד), ואיכ"קו דשרי אמירה לנכרי במקום כה"ב. וכן צידדו להתיר במלכים אמינך (פ"י הגה כ"ט פ"י הגה ח) ובארחות שבת (פכ"ג הגה קעה), ועיי"ש שהביאו שכ"כ במקור חיים (לחוי"ט סי' רעז)].

דיני השי"ץ

שי"ץ הראוי לימים נוראים

ראוי שיהיה השי"ץ בעל תשובה גמורה, גם ראוי שילמד הכונות מהתפלות המבוארות בהזוהר. ונהגו שמי שהתחיל להתפלל (או לתקוע) אפילו פ"א אין ליתן המצוה לאחר ואם חלה הוא ביד הקהל להעמיד אחר ומה"מ כשחוזר לבריאותו המצוה חוזרת אל הראשון. אם רואה שיש מחלוקת בשביל התפלה לא יתפלל אף על פי שיתפלל מל שאינו הגון. [מ"ב (סי' תקפ"ט סעי' יא)]. ואין ממנים ש"ץ נער שלא נתמלא זקנו. [מ"ב (סי' ג סעי' כד)].

אבל

אבל תוך י"ב חודש על אביו ואמו [או תוך שלשים על שאר קרובים], אסור לעבור לפני התיבה ב"ה ויהי"כ, דהא דינם כרגלים לכל מילי. ובדליכא חזן אחר שרי אפילו ב"ה וי"ה"כ. [מ"ב (סי' תקפ"ט סעי' ז)]. ועיי' בגי' מהרש"א (יו"ד סי' שצט) מש"כ לענין ש"ץ קבוע].

עבר עבירה מפורסמת

אין למנות לש"ץ בימים הנוראים מי שעבר עבירה מפורסמת, כגון הליכה לערכאות וכדו', אפילו עבר עליה פ"א בלבד ואפ"י בשוגג. אבל בכל עבירה אין להחמיר בזה. [הגר"ש זצ"ל (שם אות ח) דלא כמשמעותו שיתמט מ"ב בסי' נ"ו (סי' פב)].

קבלת שכר

י"א שאסור לשכור חזנים להתפלל בשבת ויו"ט משום שנמצא מקבל שכר שבת ויו"ט (והי"ה בעל תוקע ברי"ה), ויש מי שמתיר (דבמקום מצוה לא גזרו רבנן). והעיקר כדעת המחמירים. [שו"ע (סי' שו' סעי' ה) פסק כדעה הראשונה להחמיר. וטעמיהו האיסור שכתבנו הם מהמ"ב (סי' כג)]. וי"א שאם יתפלל גם בימות החול (או תוקע בחודש אלול) ומשלם לו לחודש או לשבוע בבת אחת, לכ"ע שרי. [רמ"א (שם)]. ולמעשה נוהגים להקל לשכור לשבתות לחוד, והחושש לדברי האוסרין לא יקצוב בתחלה ומה שלוקח אחי"כ י"ל שהוא ארך דרך מתנה. [מ"ב (סי' כד)]. ועיי' בלצאת לכ"ע, חזן המקבל שכר עבור תפלתו בימים הנוראים, יתקבל להתפלל עוד תפלה א' חשובה, כגון סליחות וכדו', בימות החול, כדי שיחשב שכר יו"ט בחבלעלה. (אבל עיי' שיתפלל מנחה רגילה של חול וכדו' מסתבר דאין להקל, כיון שכו"ע ידעי שאין נותנים שכר בעבור זה)]. [א"ף המגן (סי' תקפ"ט סעי' כד) והגר"ש זצ"ל (שש"כ פכ"ח הגה קמה והלכ"ש שם אות ז והגה ח)]. ומ"מ אסור לשכור החזן או התוקע בשבת ויו"ט גופא רק מערי"ש. [מ"ב (סי' כג)].

סימן ברכה

הנוטל שכר לתקוע שופר ב"ה או כדי להיות ש"ץ (או לתרגם) בשבתות ויו"ט, אינו רואה מאותו שכר סימן ברכה. [שו"ע (סעי' תקפ"ט סעי' ח) ומ"ב (סי' שו' סעי' כג)]. אלא דיי"א דכ"ז באיש אמיד, אבל הנצרך לצורך פרנסתו לית לן בה. [ארחות חיים (שם סי' יג)]. ויש מלמדים זכות לחזנים שמקבלים שכר. [א"א מבוטשאטש (סי' תקפ"ח)]. וכמו כן אם חזן מקצב שכר אלא מקבל לאחר מכן בתורת מתנה לית לן בה.

בשכר או בחנם

שליח צבור בשכר עדיף טפי מבגדוה. [שו"ע (סי' ג סעי' כב)]. שבזה אין אחר שאינו הגון רשאי לפשוט רגלו להתפלל, ואם היה בגדוה הרשות נתונה לכל וכפרוך הדבר יעלה מי שאינו הגון, ועוד שהשי"ץ יהי' בעצמו יותר נוהר בתפלתו ובתיקונו הואיל ושכיר הוא. ואף שיש בחנם צריכין הענינים גי"כ ליתן שכירות השי"ץ ששי"ץ בשכר עדיף. [מ"ב (סי' כג)].

דיני התפילה

כריעה בתפלה

יש נוהגים להתפלל בר"ה בכריעה. [שו"ע (סי' תקפ"ט סעי' ד)]. והנוהג כן יתפלל בכריעה ראשו עם גופו בלבד. [מ"ב (סי' ק"א)]. וארייכס לזקוף בידיו בברכות. [שו"ע (ס"ט)]. והיינו קודם שיאמר ברוך אתה. ור"ה בתחלת הברכה. [מ"ב (סי' ק"א)]. ובברכות שתיקנו לכרוע בהן יזקוף עצמו כמה תיבות לפני שיאמר "ברוך אתה". [מ"ב (סי' ק"א סעי' ט)].

תפלה בקול

אף על פי שבכל ימות השנה מתפללים בלחש, בר"ה נוהגין לומר בקול רם. ולא חיישינן שמא יטעה חברו מחמתו, כיון שמצויים בידם מחזורים. [שו"ע (סי' תקפ"ט סעי' ט)]. ומי"מ י"א שמי שמתפלל בלחש משובח יותר, אלא אם כן אינו יכול לכוון בלא זה. [כה"ח (אות ט)]. בשם הש"ת עי"פ הזהר והאר"י ז"ל.].

כפי בראש השנה

האר"י ז"ל היה נוהג לבכות בר"ה ויה"כ, ואמר שמי שאינו בוכה בימים אלו אין נשמטו טובה ושלמה. [הובא בכה"ח (סי' תקפ"ט אות ט)]. מאידך דעת הגר"א שאין לבכות בר"ה. [מעשה רב (אות ט)]. הובא בכה"ח (ס"ט). ונוהגים כדברי האר"י ז"ל אפילו כחלל ר"ה בשבת. [מ"מ"א הובא בכה"ח (ס"ט)]. ואם אומרים שאין כאן מחלוקת, ודלגל הדעות אין לבכות מחמת דאגה על מעשים שעשה, אבל בכי מחמת דביקות והתרגשות שאינו בכי של צער מותר לכל הדעות גם בר"ה. [הגר"מ שליט"א (חוט שני ר"ה ע"ג ט) ותשובות והנהגות (ח"ב סי' רסח)].

בקשות פרטיות

מותר לבקש בקשות פרטיות בראש השנה. [החזו"א (ארחות רבנו ח"ב ע"ג קפ"א אות כז) והגרש"א זצ"ל (הליכוי"ש פי"א אות ט)]. אלא שראוי בראש השנה להימנע מזה כי עיקר היום הוא "מלכויות

— כדי שתמלכוני עליכם". [הגרש"א זצ"ל (שם הגה"ט)].

החם ומקדש ישראל והזמנים

טעה בתפלת ר"ה בברכה האמצעית ולא חתם "מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון", אלא "מקדש ישראל והזמנים", לא יצא יד"ח וחזרו להתפלל. [מטה אפרים (סי' תקפ"ט אות ט)]. ואם נזכר לאחר שהתחיל רצה צריך לחזור מ"אוי"א מלוק, ולכל הפחות מ"קדשנו ומצותיך", ולחתום הברכה כתקונה. [הגרש"א זצ"ל (שם פי"א אות ט)].

אבינו מלכנו

מנהג בני אשכנז לומר אבינו מלכנו על הסדר. ואם ר"ה חל בשבת, אין אומרים אותו (כי אין שואלים צרכים בשבת). [רמ"א (סי' תקפ"ט סעי' א) ומ"ב (סי' ק"ד)]. וכן כחלל ר"ה בער"ש במנחה אין אומרים אבינו מלכנו. [מ"ב (סי' תקפ"ט סעי' ד)]. וצ"ל מחה והעבר חטאינו ופשענו, כי יש לבקש תחלה על הקל ואח"כ על החמור. וכמו"כ יש לומר כלה הכי"ף בבתי"ח והלמ"ד בציר"י. ויאמר רוע גזר בנשימה אחת. [מ"ב (סי' ק"ג)].

כריעה בעלינו לשבח

כריעה בעלינו לשבח

יש נוהגים ליפול על פניהם בעלינו לשבח שבחורת השי"ץ של ר"ה ויה"כ. [שעה"צ (אות מד)]. ויש נוהגים בר"ה שרק כורעים בברכיהם ומכופפים ראשם. [מ"א (סי' קלא סי' כב) ומ"מ"א (סי' תקפ"ט אות א) וסי' תרכ"א אות ד)]. ויש נוהגים שלא כורעים כלל. [כן מנהג בני ספרד]. והמנהג הפשוט, אצל הנוהגים לכרוע, ליפול על הפנים דרך קידה ללא פישוט ידים ורגלים, [מ"מ"א (שם פי"א סי' ק"ד)]. ובמעשה בד השלם (אות רג) הובא שהגר"א בכריעה של ר"ה ויה"כ היה היה משתחוה בפישוט ידים ורגלים. [וע"כ אם עושים כן על רצפה של אבנים, צריך להטות על הצד או לעשות הפסק כמבואר להלן].

הפסק אמירת הפיוטים בשעה שהצבור כורעים, עדיין נמצא הוא אומר פיוטים, עליו להפסיק ולכרוע עם הצבור. [מ"מ"א (סי' תרכ"א אות ט)].

כריעה על רצפת אבנים

אסור מה"ט להשתחוה על אבן משכית או על רצפת אבנים אפי' כשמשתחוה לשמים. ומי"מ אין איסור מה"ט אלא כשמשתחוה בפישוט ידים ורגלים וגם על רצפת אבנים דוקא, אבל דרך קידה דהיינו שנופל על אפיו על הרצפה בלא פישוט ידים ורגלים או אם הוא בפישוט ידים ורגלים שלא על רצפת אבנים אסור רק מדרבנן. [מ"ב (סי' קלא סי' כב)]. אמנם במקום שיש שתי המעלות, לא גזרו רבנן, והיינו בדרך קידה בלא רצפת אבנים, או דרך קידה על רצפת אבנים אך שלא היה קידה גמורה דהיינו שנטה קצת על צדו, או אם היה בפישוט ידים ורגלים ושלא על הרצפה ונטה קצת על צדו דלא הוי פישוט ממש ג"כ מותר. [מ"ב (ס"ט)].

וע"כ בר"ה וביוה"כ, הנופלים על פניהם דרך פישוט ידים ורגלים שלא על רצפת אבנים, צריכין להטות על צדיהם, וכן כשיש רצפת אבנים אפי' נופלים דרך קידה בעלמא צריכין להטות על צדיהם. [רמ"א (ס"ט) קלא, מ"ב (סי' מג) ושעה"צ (סוף אות מד)].

קרקע מרוצפת

רצפות עשויות מבלטות ועשויות ממלט עם אבנים קטנות, יש אומרים שדינם כרצפות אבנים וע"כ צריך להטות לצד או לעשות הפסק. אבל אם רק ממלט לית לן בה. [הגרש"א זצ"ל (אבני יטפת ח"ב סי' יז)]. וארצות של אבני שיש דינם כרצפת אבנים (שם סי' ט) ובשבת (ח"א סי' ט)].

כריעה על הפסק בין הרצפה

אם מפסיק בינו ובין הרצפה עיני עשבים וכדו' (עי' להלן בזה), י"א שרשאי לכרוע אף דרך פשיטת ידים ורגלים, אפילו ללא הטיה לצד. [עי' ברמ"א (שם) ובמ"א (סי' כד) בפירושו השני]. ויש מוסתפקים בזה. [עי' במ"א (שם) בפירושו הראשון ובשעה"צ (אות מד)].

רצפה מרוצפת בכו"ף

אפילו ברצפות שיש עליהן נסרים וכדומה נוהגים להחמיר בהצריך הפסק בין הפנים לקרקע. [מ"מ"א (סי' תרכ"א אות ד)]. ועי' בכה"ח (סי' קלא אות קטו) ובקפה לטה (שם אות כא) דהיינו דמשים לא פלוג הנהו כ"ף. וי"א דכן הדין ברצפות שמכוסות על ידי שטיחים וכדו' אפילו שאינן מחוברות לקרקע (כי מבטלים הם לקרקע). [בנתיבי מדרב"י (אוי"ח סי' ט) וי"א דאף אם השטיחים קבועים ומחוברים לקרקע מותר להשתחוות על גביהן, אך המנהג להחמיר בזה. ומי"מ שטיח שהוא לנוי, אשר רגלים להוציאו מפעם לפעם לנקותו אין צורך להפסיק עליו האדם והשטיח בדרך אחר (פרט למקום שנהגו להחמיר אין בזה)]. [הגרש"א זצ"ל (הליכוי"ש תפלה פי"א אות ח)]. ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון רע"ז.].

מקום ההפסק בין האדם לרצפה

עיקר ההפסק הוא בין הפנים לרצפה. [מ"ב (סי' קלא אות ט)]. ומ"מ"א (סי' תרכ"א אות ז) ומ"ב (סי' קלא סי' מג) והגרש"א זצ"ל (שם פי"א אות ט)]. וע"כ אם יש לו בד קטן וכדו' לחצוץ, ישימונו בין הפנים לרצפה (ולא בברכיים). ואפי' אם נוהר שאפו לא יגע ברצפה צריך להפסיק בין הפנים לרצפה. [הגרש"א זצ"ל (אבני יטפת ח"ב סי' ז) ע"ף ו]. ולענין גדל ההפסק לכאורה י"ל דבעינן דבר שניכר עי"פ שלא יהא נראה שמשתחוה על אבן. עי' בהגהות שבסמוך].

על ידיו ומפסיקו

יכול להפסיק בכל דבר אפילו בדבר מחרור, דהעיקר הוא שלא נראה כשמשתחוה על אבן. [הגרש"א זצ"ל (אבני יטפת ח"ב סי' ז) ע"ף ו]. ואם אלו על דבר אחר, יפסק כנגד פניו עי"פ כנף בגדו או טליתו (וע"כ שיהא של מצוה ליכא בזה משום בזיון). [עי' בדרכי"ם (סי' תרכ"א אות ו), א"ר (סי' קלא אות ט) ומ"מ"א (שם), שעה"צ (סי' קלא אות מד) ומ"ב (סי' תרכ"א סי' ק"ג) שכתו שיפסק בכנף טליתו ומשמך מדבריהם שאפי' בכנף בגדו הדין כן. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון רע"ז.].

הזירות השי"ץ שלא לעקור מקומו כשבורע

חזן הכרוע בחזרת השי"ץ צריך להזהר שלא יעקור מקומו. [רמ"א (סי' תרכ"א סעי' ד)]. ויש נוהגים להקל בזה. [מ"ב (סי' תרכ"א סי' ט) בשם ה"ח ז"ל]. והמנהג בזמנינו להעמיד לו סטנדר בינו לתיבה ועבודתה מסלקין הסטנדר וא"צ לעקור רגליו. [מ"ב (שם סי' ט) וסי' ק"א סעי' ח)].

חזרת השי"ץ

חובת שמיעתה

חזרת השי"ץ של ר"ה שווה לדיון חזרת השי"ץ של ימות החול וא"צ לכוון לצאת יד"ח הברכות. [חזו"א (סי' קלו סי' קד) והגרש"א זצ"ל (הליכוי"ש ח"ב פי"ב הגה"ט)]. אולם דעת הגר"י (ס"טעטסיל ח"ה בסוף קונטרס המועדים) שבחזרת השי"ץ בר"ה צריך לצאת ידי חובת הברכות.

אמירת תהילים

יזהר מאוד לשמוע חזרת השי"ץ. ואף על פי שבשעה שהשי"ץ מנגן מותר לומר תהילים, בזמנינו שלא נהגו להאריך בניגונים אין לאומרים. [הגרש"א זצ"ל (הליכוי"ש ח"ב פי"ב הגה"ט)].

עמידה לפני המתפלל וכשהארון קודש פתוח

לחזור אחר תפלתו לפני קדישה

בר"ה ויה"כ מותר לחזור למקומו מיד כשהשי"ץ מתחיל חזרת השי"ץ, וא"צ להתמתן במקום שפסע עד לקדושה. [עי' במ"ב (סי' קכ"ב סי' ק)].

ג' פעמות ישיבה לפני המאריך בתפלתו

מי שגמר תפלתו ואחריו יש מי שעדיין מאריך להתפלל, אם הוא חלש ואינו יכול לעמוד וא"א לו בקל להתרחק (ומסתבר דאם יצטרך לעבור לפני א' המתפלל נחשב כאינו יכול להתרחק), אם חולשתו מוכחת עליו רשאי לשבת. [מ"ב (סי' ק"ב סי' י) ושעה"צ (אות ד)].

אם אינו חלש ולא שקשה לו לעמוד כל כך הרבה זמן, או שרצונו לשמור כוחות ליום תפלה ארוך. יש אלו מקום בשעת הדחק על כל פנים לפסוע לאחוריו וללכת למקום אחר לשבת או לשבת לפני המתפלל ויאמר תהילים. [עי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון קנ"ד השעמ"ט להקל בכה"ח. ועי' להלן שאין באמירת תהילים משום הפסק אף במוסף]. וכן אם לפני המאריך בתפלתו יש מחיצה או פסגל (שהוא קבוע גבוה י' טפחים ורחב ד' טפחים), יש להקל לשבת. [הגרש"א זצ"ל (אשר האיש ח"א פי"א אות כד). וכן באור צליון (ח"ב פי"א אות כב) כתי' כשהמתפלל נמצא ברשות אחרת אין איסור לעבור לפניו]. והוא הדין אם יש אדם המפסיק בינו לבין המתפלל. [א"א מבטושאטש (סי' ק"ג)]. וכן נקטו הבצל החכמה (שם סי' ק"ד) והגר"ח שליט"א (אשר ישראל פכ"ט הגה"ט). ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון קנ"ד.].

עמידה כשהארון קודש פתוח

כשהספר תורה עומד במקומו כגון בעת שפותחין הארון קודש, אינו חייב לקום בפניו עד שיוצאוהו. [מ"ב (סי' קמו שעה"צ אות יח)]. אמנם העולם נוהגים לעשות הידור לתורה ולעמוד. [מ"ב (ס"ט)]. ודעת האג"מ (אוי"ח ח"ה סי' לח אות ד) שאין מנהג זה חיוב כאשר מנהגים אלא מצוה בעלמא. [ומ"מ חלושי' כח יכולין להקל ולשבת שחזרון קודש פתוח. (ערה"ש (סי' תרי"ט אות ט)].

קריאת התורה

ביו"ט ראשון

במוציאין ב' סיי"ת, באחד קורין ה' מוה' פקד את שרה עד ויהי אחר הדברים האלה, ואם הוא שבת קורין בו ז', ומפסטר קורא בשני בפרשת פנחס: [ובחדש השביעי (עד אשה לד'), ומפסטר: [ויהי איש אחד מן הרמתיים, עד וירם קרן משיחו]. [שו"ע (סי' תקפ"ט סעי' ג) ומ"ב (סי' ח)]. ועי"ש במ"ב שאם טעה והשלים הפרשה בדי' קוראים או ג' ועדיין לא אמר קדיש, י"א שישלים מנין הקוראים בפרשת עקידה שאחריה, ואם אמר קדיש אם לא חסר ממנין רק אחד א"צ לקרות ויסיימן על המפסטר. וי"א שאם השלים הפרשה בדי' לא יאמר קדיש עד אחר שקראו בש"ש פניה ויהיה המפסטר עולה לחמשי דקל"מ מפסטר עולה למנין הקוראים. וכן אם טעה וקרא ביום א' בפרשת עקידה יצא וקרא ביום שני בפרשה וד' פקד וגו' וגם פרשת העקידה עד סוף הסדר. ומ"מ"א עם נזכר בעודו קורא בפרשת עקידה שטעה ועדיין לא בירך האחרון ברכה אחרונה יגלו ויקרא עמו פרשת וד' פקד עד סופה ואח"כ יברך ברכה אחרונה].

ביו"ט שני

ביו"ט שני קורים מוהאלהים נסה את אברהם עד סוף סידרא, ומפסטר קורא כמו ביו"ט ראשון ומפסטר בירמיה (ויפיה לא, א) כתב אמר ה' מצא חן במדבר עד הן יקר לי אפרים. ובמוציא ר"ה מבדילין כמו במוציא שבת, אלא שברכין על הבשמים ועל האש. [שו"ע (סי' תרא)]. ועי' במ"ב (סי' א) דאם שכח וקרא פרשה וד' פקד את שרה תמשה קוראים, יקרא עוד א' ויקרא מתחילת פי העקידה עד סופה, ואפילו אמר קדיש עשה כן ויאמר קדיש שנית ואם כבר נסתלק ספר זה יכול לקרות בספר השני למפסטר פי העקידה וגלול ויקרא ג"כ חובת היום, עי"כ].

עליה לבעל תקוע השי"ץ
יש מקומות שנוהגים לקרות לתוקע ממנין החמשה העולים לספר תורה. [רמ"א (סי' תקפ"ט סעי' ג)]. ויש מקומות שנוהגין לקרות גם המתפלל מוסף וכן ביוה"כ קוראין אותו. ומי שנטול שבר על התקיעה והתפילה אין נוהגין לקרואם. [מ"ב (סי' ט)]. ועי' בלבוש (אות ג) שכת' הטעם לזה, כי התורה משמחת כדכתיב פקדיו ה' ישרים וגו', ועי"כ יאושר כחו שיוכל לתקוע יפה בלא הפסק או טעות].

מי שבירך לחולים

כשאומרים מי שברך לחולים בר"ה אין צריך לומר "י"ו"ט הוא מלועוק", ואף אם חל בשבת א"צ לומר "שבת היא מלועוק", לפי שהוא יום הדין וראוי להתפלל על חולים ביום הדין. [מ"מ"א (סי' תקפ"ט אות כה)] ועי"ש באלף למטה שהוכיח כן. והעירוינו דכיו"ב איתא גם בסידור הגר"א].

בשעת חזרת הסיי"ת להיכל יש נוהגים (כ"ף כחלל ר"ה ביום חול) לומר "מזמור לדוד הבו לה בני א-לים כו"ו". [מ"מ"א (סי' תק"א אות ל)]. ויש נוהגים לומר "לדוד מזמורי" שאומרים אותו בכל יו"ט. [אלף המגן (שם סי' ק"ג)]. וכ"כ בלוח אר"י. [הביא שם בשם האדרי"ת לומר "מזמור לדוד"].

קניית עליות ושלום מכספי מעשר

להשתדל לקבל עליה בימים אלו

ראוי לכל גביר ירא ד' להשתדל שיהיה לו עליה בימים אלה. ואף במקומות שמוכרין מצות יקנה אותה בדמים כפי יכולתו, ואדרבה יש עליו יותר במצוה שבאה אליו בדמים ממצוה שבאה לו בחנם אין כסף. [מ"ב (סי' תקפ"ט סי' ח) בשם מטה אפרים].

לשלם העליות מכספי מעשר
מי שקונה מצוה בבית הכנסת, כגון הוצאה והכנסה, או גלילה, וכן שאר המצוות, מאחר שהמעות באים לקופה של צדקה, יכול לקנות ממעות מעשר. [עי' במקורות דלהלן].

כשמעלה הדמים שחברו היה מוכן לתת
כשמוכרין מצות הנ"ל בבית הכנסת, ויש כמה קונים, זה נותן כך וזה מוסף עליו ונשאר בידו, אין לשלם כל הסכום מכספי מעשר, דהא לא הויעיל לקופה של צדקה רק במה שמוסיף על חברו (וחלק זה רשאי לשלם ממעשר). [שליה (מ"ס מגילה פרק נ"ג מצוה אות לו), רע"א (ע"ה הרמ"א י"ד סי' רמט) ובת"ס (יו"ד סי' ק"ב ר"ה באמת)]. וכן דעת הגר"ח שליט"א (מתה"ע פי"א בבא"ה סי' קא). אבל מסתימת דברי הדרישה, הטי"ז והשי"ך שם שחבאו דברי המהר"ם מעיל צדקה ללא חילוק, משמע עומד בידו גוונא שרי. וכן א"ר (סי' קטו סוף אות ג) כתב על דברי השלי"ח דיש לדחות].

ומי"מ באופן שולוי שיהיה נותן כל הכסף מכספי מעשר לא היה קונה מצוה זו, רשאי לתת לו הכסף ממעשר. [דלא גרע מצוה זו משאר מצוות שנותן לשלם מעשר אף כשאין רווח לקופה, לדעת ה"ח (יו"ד סי' רמט סי' א) והשי"ך (סי' ג)]. ועי' בזה באורך בשמעתא עמיקתא גליון קצ"ב].

וכמו כן אם הראשון כוון לשלם ממעשר אף המעלה הסכום רשאי לשלם הכל ממעשר (דבכה"ג לא נמצא כספי מעשר מפסידים). [שע"ר דעה (סי' רמט סי' ג)].

דמי חבר או קניית מקום מכספי מעשר
עי' לעיל בדיני ערב ר"ה בזה לעין קניית עליות מכספי מעשר.

והיערות בעניני הגליון ניתן להתקשר לפ' 052-767-0503

העלון נתרם על"י יצחק בן פיירי ז"ל – לשאלות

© שמעתא עמיקתא – להפצת הגליון במוסד מגורייכס או

AMIKTA571@GMAIL.COM

052-767-0503